

monasterii virorum quoad egressum tam strictè non obliget, uti monialium; nec ullibi reperiatur in jure tam gravis obligatio, non censetur materia gravis semel vel iterum absente scandalo vel contemptu, aliave circumstantia gravi, e monasterio sine licentia superioris exire.

70. Porro ad egrediendum sufficit etiam licentia interpretativa saltem in casu, quo superior commode adiri nequit, uti loc. cit. bene observat Miranda. Nec requiritur causa necessaria ad dandam egrediendi licentiam, uti ad egressum monialis, sed sufficit quævis rationabilis v. g. utilitas etiam modica conventus, vel religiosi, charitas proximi. etc. caret controversia: solum limitat doctrinam præced. num. in nocturno et furtivo egressu, de quo sicut et de aliis quoad egressum religiosorum spectantibus, quia ad theologos potius quam canonistas spectat, iis relinquimus.

71. *Mulier monasterium virorum prætextu privilegii ingredi, vel in illud admitti non potest.* — Resp. II. Clausura monasterii religiosorum quoad ingressum principaliter consistit in hoc, ne illam ingrediantur, vel in eam admittantur mulieres. An autem, et quomodo hæc clausura obliget? non modica est controversia inter doctores circa quam, ut certa ab incertis separemus, Resp. I. Certum est, quod quævis mulier, quæ prætextu alicujus privilegii ante Pium V, vel Gregorium XIII, concessi, aliquod religiosorum virorum monasterium ingreditur, graviter peccet, et ipso facto excommunicationem incurrat, regulares vero præter peccatum grave, et pœnam excommunicationis, etiam privationem officiorum, quæ habent, et inhabilitatem ad alia, necnon suspensionem a divinis incurrant, si eas prætextu privilegii introducunt, aut ingredi faciunt, vel permittunt. Ita clare et expresse statutum habetur in constitutione Pii V, *Regularium personarum*, quæ est vigesima dicti Pontificis in *Bullar. Cherub.* et in constitutione Gregor. XIII, *Ubi gratia*, inter constitutiones ejusdem Pontificis vigesima tertia in *Bullar. Cherub.* quas etiam per extensum refert Hyacint. Donatus, tom. I, tract. IV, q. 2, et alii apud quos legi poterunt.

72. *Absque tali prætextu ingrediens, secundum alios non peccat, nec pœnas incurrit.* — Num autem hæc constitutiones etiam de illis fœminis, quæ sine prætextu privilegiorum ingrediuntur monasteria virorum, et de reli-

giosis admittentibus illas intelligendæ sint? magna est controversia inter doctores. Layman siquidem lib. IV. tract. V, cap. XII, n. 4.; Suarez, tom. V. *de Censur.* disp. 22, sect. 6, docent nec fœminam ingredientem, nec religiosos admittentes peccare mortaliter, eo quod nullibi aliqua reperiatur lex tam graviter prohibens ingressum fœminarum in monasteria virorum. Item dicunt, quod non incurrant pœnas a Pio V et Gregorio XIII latas, nisi fœminæ ingrediantur, introducantur, aut permittantur prætextu privilegiorum; quia de his solis, non item de illis fœminis, quæ absque privilegiorum prætextu ingrediuntur, expresse loquuntur dictorum Pontificum constitutiones; quæ utpote odiosæ ad casum non expressum extendi haud possunt, arg. l. 42. ff. *de Pœnis.* et c. *Odia. de Reg. jur.* in 6. Accedit quod neque prohibitionis ratio militet in aliis fœminis absque prætextu privilegiorum ingredientibus; quia, quæ ante prohibitionem Pii V prætextu privilegiorum ingrediebantur, vi horum ingressum urgebant, non obstantibus particularibus statutis religiosorum, eumque sæpius, ac pro libitu frequentabant non sine molestia, perturbatione, et inquietudine, ac forsitan etiam scandalo religiosorum: quod cum non contingeret in aliis fœminis, merito solum ingressum prætextu privilegiorum sub gravibus pœnis prohibere pontifices. Idem, videlicet, quod pœnas non incurrant mulieres sine prætextu privilegiorum ingredientibus, sentit Engel, h. t. n. 13; Roderiquez, tom. I, q. 47, a. 2; Portel. in *Dub. regul. §. Clausura*; Sayr. *de Censur.* lib. III. cap. xxxi. n. 10; Pirhing, h. t. n. 45. Quibus non obstantibus.

73. *Contrarium probabilis est.* — Resp. III. Omnes et singulæ mulieres etiam sine prætextu privilegii clausuram monasterii virorum ingredientibus, et religiosi easdem admittentes, vel introducentes, peccant graviter. Hyacint. Donatus, tom. I. tract. IV. q. 3; Navarrus, in *Comment. 4. de Regul.* n. 62. et in *Manual.* cap. xxvii. n. 150. *Excommun.* 61; Pelliz. tom. I. tract. V. sect. 2; Azorius, p. 4, lib. XIII, cap. viii. q. fin.; Sanchez, lib. VI. *Moral.* cap. xvi, a. n. 79, et cap. xvii. n. 33; Suarez, tom. IV. *de Relig.* tract. VIII. lib. I. cap. vii. n. 9. ubi retractat, quod dixerat *de Censur.* cum communi aliorum. Probatur imprimis ex jure can. *Pervenit.* 20. cau. 48. q. 2; ibi: « Pervenit ad nos, quod in monasterio tuo passim mulieres ascendant,

et (quod adhuc est gravius) monachos tuos ibi commatres facere, et ex hoc incautam cum eis communionem habere. Ne ergo hac occasione humani generis inimicus, sua eos (quod absit) calliditate decipiat, ideo hujus te præcepti serio monemus, ut neque mulieres in monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascendere, neque monachos tuos commatres sibi facere. Nam si hoc denuo ad aures nostras quocunque modo pervenerit, sic te severissime noveris ultioni subdendum, ut emendationis tuæ qualitate cæteri sine dubio corrigantur. » Quæ verba gravem obligationem satis clare indicant, hoc ipso, quod sub severissima ultione prohibitio fiat, cum pœna debeat esse proportionata delicto. Unde mirandum sane, quod Layman, Suarez, Pelliz. et alii recentiores dicere non dubitarint, nullam in jure communi prohibitionem reperiri. Ratio autem hujus prohibitionis est evitatio scandali, occasionis, et periculi peccandi, prout liquet ex textu, ibi: « Ne hac occasione humani generis inimicus, eos (quod absit) calliditate decipiat. » Confirmatur: mulier quævis ingrediens, et religiosi introducentes excommunicationi subjacent, juxta dicenda in sequenti conclusione; ergo peccant mortaliter, cum excommunicatio a Papa non nisi ob peccatum grave feratur, secundum omnes etiam adversarios.

74. *Quoad omnes mulieres etiam sine prætextu privilegii intrantes; excepto casu processionis, sepulture, vel officii divini: excipiuntur personæ principes.* — Resp. IV. Omnes et singulæ mulieres, etiam absque prætextu privilegii clausuram ingredientibus, et religiosi easdem admittentes, vel introducentes, excommunicationem ipso facto, et etiam alias pœnas n. 71. specificatas incurrun. Ita doctores omnes n. præced. citati, ac Suarez, tom. IV. *de Relig.* tract. VIII. lib. I. cap. vii. ubi retractat, quod prius docuerat: quibus quoad pœnas Pii V accedit etiam Sanchez, lib. VI, cap. xvi, n. 79. Ratio est, quia Bullæ pontificiæ n. 71. citatæ etiam de his fœminis sunt intelligendæ, prout ipsimet expresse declararunt; uti præfati testantur doctores. Et quidem de declaratione Pii V evidenter constat, cum ea sit inserta *Bullario Cherub.* statim post Bullam *Regularium personarum* citatam supra n. 71. Quæ declaratio incipit: *Decet Romanum*, et inter alia expresse sic habet: « Auctoritate apostolica tenore præsentium dicimus, et decla-

ramus, fuisse, et esse mentem, et intentionem nostram, quod dictæ litteræ non solum comprehenderent, et comprehendant mulieres habere prætendentes facultatem, et indulta egrediendi monasteria, sed etiam, et quascunque mulieres alias, tam in genere et in specie. » Quod tamen statim in subsequenti § limitat in casibus, quibus fit intra claustrum processio, vel celebrantur officia divina, aut sepeliuntur fidelium suffragia: in his enim casibus clausuram monasterii virorum intrandi conceditur facultas. Similem declarationem edidit etiam Gregor. XIII. teste Navar. loc. cit.

75. *Solvitur instantia. Declarationes cardinalium sine promulgatione obligant.* — Nec dicas cum Laymano, loc. cit. et aliis, declarationem Pii V non fuisse promulgatam; vel certe in Germania cum tanto rigore non esse receptam. Nam contra est, quod declarationes vim obligandi habeant absque promulgatione, et neque promulgari soleant, ut leges; cum non faciant novam legem, sed insint Legi ab initio positæ, prout amplius diximus in præmio lib. I. *Decretal.*, § 8, n. 129., et seq. Dein sine fundamento apparet dictum, quod in Germania constitutio Pii V in tanto rigore non sit recepta; cum in monasteriis bene disciplinatis passim contrarium inveniatur, utpote quæ fœminas quasvis a clausura omnino arcet.

76. Dices non constare authentica de præfata declaratione; consequenter non obligat. Resp. Æque constare de declaratione Pii V ac de constitutione ejusdem; cum æque illa, quam hæc inserta habeatur *Bullario Cherub.* et aliis classicis doctoribus; et e contra tam parum de constitutione, quam de declaratione ejusdem ad manus cujuslibet habeatur authentica copia, munita sigillo, et subscriptione cardinalis præfecti, et secretarii sacræ Congregationis (prout ad authenticam copiam requiritur juxta citatum præmium n. 126.) ergo, si absque authentica copia adversarii credunt constitutioni, cur non et declarationi ejusdem iisdem veritatis circumstantiis munitæ? Accedit, quod ex hoc solo non attendere declarationem cardinalium, quia non affertur in authentica copia, vix absit ab irreverentia et temeritate, dummodo alias ex fidelibus collectoribus allegetur, qualis utique erit *Bullarium Cherub.* prout rursus dictum in præmio cit. n. 128. Et tandem, si quis de veritate dubitet, scribat Romam ad sacram Congregationem, et illico authenticam copiam habeat.

77. *Stylus curiæ habetur pro lege.* — Confirmatur ex continua praxi et stylo Pœnitentiariæ, utpote quæ semper juxta præfatas declarationes judicat, procedit, ac disponit, teste Navarro loc. cit. Hyacinthus Donatus, eoque teste doctores reliqui citati n. 73. atqui stylus Curie pro lege servatur, et habenda est, uti cum communi bene observat Gonzalez in reg. 8. Cancellar. Glossa 6. n. 210. citans plures decisiones Rotæ, Felinus, in c. *Ex parte.* n. 16. de *Rescript.* arg. c. *Ex litteris,* de *Constit.* et c. *Quam gravi,* de *Crimine falsi.*

78. Limitatur autem conclusio in regibus, imperatoribus, principibus, eorumque uxoribus, ac liberis, et comitatu eorum, modo, quo supra n. 42. diximus de ingressu in monasteria monialium.

79. *Cum illicite ingressis mulieribus quando peccent religiosi eas comitando, vel cum eis confabulando.* — Quæritur XI. An religiosi (idem est de monialibus) peccent, et pœnas incurrant, si cum illicite ingressis confabulantur, vel eos comitantur, vel hinc inde in monasterio deducunt? Resp. Quamvis non desint doctores affirmativam tenentes, inter quos est Roderiquez in expositione Bullæ Pii V, n. 9; Sorbus in *Compend. Privileg.* §. *Ingredi Monasteria.* n. 4. §. *Aliqua advertendum;* Hyacinth. Donatus, tom. IV. tract. V. q. 9. et alii; nihilominus sententia negativa probabilis videtur, dummodo vi officii expellere non teneantur, et non sint causa per comitatum, et confabulationem quod ingredienti diutius in monasterio commorentur, et aliunde non concurrat circumstantia mala, v. g. scandalum. Sanchez, lib. VI, cap. xvi, n. 95; Pelliz. tom. II, tract. X, cap. v, sect. 4, n. 97; Portel. in *Dub. regul.* §. *Clausura.* n. 3. et alii. Ratio est, quia Bullæ pontificiæ præcise loquuntur de ingredientibus, et eos ingredi permittentibus, aut introducentibus, uti legenti patet; tales autem non sunt positi in conclusione, si conditiones annotatæ absunt, ut consideranti patet, ergo ad eos non sunt extendendæ, præsertim cum sint odiosæ c. *Odia de Reg. jur.* in 6.

Reliqua de clausura vide apud Roderiquez, Mirandam, Portel. Sanchez, Hyacinth. Donatum, Pelliz. et alios de hac materia copiose scribentes. Nobis properandum est ad alias materias canonicas. (ADNOTATIO XVIII.)

TITULUS XXXVI.

De religiosis domibus, ut episcopo sint subjectæ.

1. *Ratio continuationis.* — Postquam in præcedentibus de statu regularium sufficienter actum est, recto ordine pergunt compilatores juris canonici de religiosorum seu regularium domibus: de quibus partim in præsentis titulo, agendo generatim de religiosis domibus; partim in sequenti de *Capellis monachorum*; partim in titulo de ædificandis ecclesiis erit sermo.

2. *Domus, vel locus religiosus, quid?* — Quæritur I. Quid ad præsens sit domus religiosa; et quid requiratur ad eam? Resp. I. Quamvis generaliter et late loquendo nomine *Domus religiosæ* veniat omnis locus pius auctoritate episcopi erectus, sive consecratus sit, sive non: proprie tamen ac stricte ad propositum loquendo domus religiosa est locus pius non consecratus, auctoritate tamen episcopi erectus. Ita in re communis. Sic late loquendo, nomine *Domus religiosæ* veniunt etiam ecclesiæ, templa, et capellæ consecratæ: stricte vero sola monasteria; xenodochia pro peregrinis pauperibus; nosocomia pro infirmis; orphanotrophia pro educandis pueris et puellis; hospitalia gerontocomia pro senibus et debilibus, seu valetudinariis erecta. Item confraternitates, congregationes, et alia quæcumque loca ad charitatis, misericordiæ, vel religionis opera, aliumve pium usum destinata, dummodo auctoritate episcopi sint erecta, arg. c. *Ad hæc* 4, et c. fin. h. t. et can. *In qualibet.* 23, cau. 23. q. 8, juncta l. *Sancimus. C. de sacris Ecclesiis.* Huc ad *Domum nempe religiosam* stricte talem spectant etiam ecclesiæ, oratoria, et capellæ nondum consecratæ, auctoritate tamen episcopi erectæ. Hinc licet late loquendo omnis locus sacer, seu consecratus, sit etiam domus et locus religiosus: non tamen e contra quivis locus vel domus religiosa est etiam locus sacer: imo, ut dictum, stricte loquendo domus religiosa non est locus sacer, seu consecratus.

3. *Requiratur ad eum auctoritas episcopi.* — Resp. II. Ad hoc, ut locus aliquis pius sit religiosus, domusque religiosa vocari queat, gaudeatque privilegiis et effectibus illius,

necessario requiritur, ut auctoritate episcopi sit erectus. Sylvester §. *de Locis religiosis.* a. 3. cum communi, et certa aliorum, arg. cit. c. *Ad hæc* 4. h. t. ibi: « Si auctoritate episcopi destinatus. » Ratio est, quia ut ait Glossa in cit. c. 4. h. t. §. *Auctoritate pontificis*, privatus locus religiosus, vel sacrum facere non potest, arg. l. *In tantum* ff. *Rerum division.* et l. 3. §. *Si quis in sepulcro* ff. *de Sepulcro violato.* Ex quo communiter inferunt doctores, quod licet etiam absque licentia episcopi possint aliqua loca et instituta pia, v. g. nosocomia, hospitalia, orphanotrophia, et alia similia pia instituta, imo oratoria privata in domibus institui, erigi, vel fundari ad hoc, ut ibidem orationes privatæ, atque pietatis, et charitatis opera (non tamen Missæ absque licentia episcopi celebrentur, can. *Unicuique.* et can. *Clericos.* de *Consecrat.* dist. 4.) privatim peragantur, tamen hujusmodi quantumvis, pia loca, ac instituta domus religiosæ nec sint, nec dici possint, et propterea immunitate ecclesiastica non gaudeant, idque ideo, quod sine auctoritate episcopi fuerint erecta, Sylvester, loc. cit.; Felinus, in c. *de Quarta.* n. 4. et 11; de *Præscript.*; Tuschus, §. *Hospitalia.* concil. 157, et seqq.; Fagnanus, in c. *Ad hæc* 4, h. t. n. 2. et ibi Glossa.

4. *Subest jurisdictioni episcopi.* — Quæritur II. Cui subjectæ sint domus religiosæ, seu loca religiosa? Resp. Loquendo de jure communi domus, loca, et instantia religiosa quæcumque tam sacra, quam non sacra, consequenter omnes ecclesiæ, capellæ, monasteria, congregationes, et alia similia pia instituta et loca, auctoritate episcopi erecta, subsunt jurisdictioni episcopi, intra cujus diocesim existunt, ita ut in omnibus fundamentam in jure intentionem habeat, et contrarium prætendens exemptionis privilegium, probare debeat. Abbas, in c. *De xenodochiis.* 3, h. t., n. 1, ibi Fagnanus, n. 1. et 2.; Hostiensis, n. 6.; Joan. Andreas, n. 4.; Pirhing, h. t. §. 1. cum communi aliorum, arg. cit. c. *De xenodochiis.* 3. h. t. ubi Summarium sic habet: « Episcopo subsunt omnia loca pia, » et c. 6. 7. et 8. eod. can. *Omnes basilicæ.* 10, cau. 16, q. 7, c. *Cum episcopus.* de *Offic. ordinar.* in 6. Dicitur autem notanter « de jure communi; » quia sunt nonnulla loca religiosa per speciale privilegium a jurisdictione episcopi exempta: et quidem hodie præcipue plurium ordinum monasteria. De quibus vide specialia privilegia.

5. *Quos effectus pariat hæc subjectio episcopo? Potest talia loca visitare.* — Quæritur III. Quid juris pariat episcopo hæc subjectio locorum religiosorum? Resp. Præter jurisdictionem fori contentiosi, et exactionem jurium episcopaliū, de quibus jam partim supra lib. I. tit. *de Offic. judicis ordinar.* et lib. II. tit. *de Foro competenti*: partim infra tit. *de Censib. exact. et procur.* duo principaliter competunt episcopo, videlicet I: Jus visitandi loca religiosa. II. Quod administratores locorum religiosorum teneantur singulis annis reddere rationem administrationis suæ; prout sublatis omnibus privilegiis, et consuetudinibus contrariis etiam immemorialibus, clare statuit concilium Tridentinum, et quidem de primo, sess. 22. de *Reform.* cap. viii. illis verbis: « Episcopi etiam tanquam Sedis apostolicæ legati, casibus a jure concessis omnium piarum dispositionum tam in ultima voluntate, quam inter vivos sint executores; habeant jus visitandi hospitalia, collegia quæque, ac confraternitates laicorum, etiam quas scholas, sive quocumque alio nomine vocant, non tamen quæ sub regum immediata protectione sunt, sine eorum licentia, eleemosynas, montis pietatis, sive charitatis, et pia loca omnia, quomodocumque nuncupentur, etiamsi prædictorum locorum cura ad laicos pertineat, atque eadem loca, exemptionis privilegio sint munita; ac omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio suo juxta sacrorum canonum statuta cognoscant, et exequantur, non obstantibus quacumque consuetudine etiam immemoriali, privilegio, aut statuto.

6. *Et ab administratoribus eorum petere rationem administrationis.* — De secundo vero, seu de reddenda episcopo ratione ead. sess. cap. ix, ibi: « Administratores tam ecclesiastici, quam laici fabricæ cujusvis ecclesiæ etiam cathedralis, hospitalis, confraternitatis, eleemosynæ, montis pietatis, et quorumcumque locorum singulis annis teneantur reddere rationem administrationis ordinario, consuetudinibus, et privilegiis quibuscumque in contrarium sublatis: nisi secus forte in institutione et ordinatione talis ecclesiæ, seu fabricæ expresse cautum esset. Quod si ex consuetudine aut privilegio, aut ex constitutione aliqua loci, aliis ad id deputatis ratio reddenda esset, tum cum iis adhibeatur etiam ordinarius: et aliter factæ